

Солдатський ремінь

Василь Горбатюк

Сільський клуб од кутка, де живе Мишко, далеченько. Та коли грає духовий оркестр, Мишко чує музику одразу. Звуки труб долітають не дуже виразно, а от барабан ніби зовсім поряд гукає.

— Гайда хутчій, уже марш почали! — гукає тоді Мишко до Романа, свого сусіда й друга.

— Іду вже, йду!..

Червоне сонце того вечора сідало за чорні сади. На мороз бралось. Сніг аж хрумтів під ногами, хоч удень був м'який, вологий, підтікав ручаями, а на пригірках то й зовсім зійшов.

Мишко з Романом поспішали до клубу. Сьогодні їх уперше пустять туди ввечері. Ніна Олександрівна, вчителька їхнього третього класу, сказала: "Сьогодні всім можна, бо вшановуватимуть кращих людей нашого села. Героїчної долі людей".

Роман по тих словах одразу ж загордився, бо дідусь його, Данило Семенович, саме і є людиною героїчної долі. Льотчиком був, багато літаків фашистських збив!..

Мишко трохи заздрив Романові. Бо його дідусь ні льотчиком, ні танкістом не був. Взагалі не воював на фронті. Каже, роки його тоді ще не підійшли. Не має Мишків дідусь ні орденів, ні медалей, хіба старий ремінь солдатський. У шафі його береже. Вже потріскався, а пряжка геть поблякла.

Одного разу Мишко заходить до хати, а там — Петро Актошук, завідуючий клубом. Сидять з дідусем, про щось балакають, і Петро в руках той ремінь тримає.

Покрутився Мишко тоді коло них, але розмова їхня здалася йому нецікавою, то й гайнув на вулицю — з хлопцями в розвідників гратись. А за ремінь аж тепер оце згадав. І нащо дідусь його так береже?

У клубі вже було повно людей, Мишко з Романом ледве знайшли собі місця, щоб сісти. Зате недалеко від сцени примостилися, усе добре видно буде.

Духовий оркестр закінчив грати, й почався вечір. На сцені, за довгим столом, застеленим червоною скатертиною, сиділи ветерани війни, передові колгоспники. Ведучі — Петро Антошук і піонервожата Людмила Іванівна — розповідали про кожного з них, запрошували на трибуну, і там ветерани вже доповнювали їхні розповіді. Дід Онуфрій Журляк розказував, як захищав Москву, дід Кирило Смаглій — як брав Берлін. А Романів дідусь — Данило Семенович — як збивав ворожі літаки. Роман аж плечем підштовхував Мишка:

— О, чуєш? Чуєш, який у мене дідусь?

Та ось Петро Антошук, виждавши тиші, проголосив:

— У роки Великої Вітчизняної війни зовсім юним, чотирнадцятирічним підлітком здійснив подвиг і наш односельчанин Федір Захарович Воронюк.

Мишко вухам своїм не повірив. Не може бути! Це ж його дідусь, дідусь Федір,

сторож колгоспної ферми...

Петрові слова здивували не тільки Мишка. Весь зал захвилювався, загудів:

— Який подвиг?!

— Хто? Федько Воронюк? Він же у війну хлопчаком був...

— Ми ж разом з ним корів пасли!

— Тихше, а то нічого не чути!..

Петро Антошук говорив у мікрофон, пересилуючи гамір. І поступово всі замовкли, зацікавлено і все ще з недовір'ям вслухаючись у його слова.

— За нашим селом, в урочищі Дубки, ще й досі можна побачити колючий дріт, що вріс у стовбури дерев. Цим дротом був обнесений табір військовополонених. Сотні, тисячі наших радянських людей поховано в долині, де зараз стоїть обеліск. Там фашисти розстрілювали командирів і політруків, сюди вивозили закатованих, загиблих від голоду й хвороб.

Важко було вирватися з табору смерті. Старші люди пам'ятають, як фашисти ганялися за втікачами, вчиняли облави, розстрілювали цілі сім'ї за допомогу полоненим...

Але наш земляк Федір Захарович Воронюк не побоявся смерті. Ризикуючи життям, він врятував кількох полонених...

Знову усі в залі здивувались: "Що? Коли? Як?"

— А як це було, нам зараз розповість сам Федір Захарович. — І Петро Антошук відступив від мікрофона. Тут Мишко вгледів свого дідуса. Гупаючи чобітьми, він важко піднімався на сцену. В руках, таких рідних Мишкові — великих, шорстких, — дідусь м'яв стареньку свою шапчину, покриту зверху вже полусканим дерматином.

Дідусь Федір підійшов до трибуни, став трохи віддалік і кашлянув у кулак, як це робив завжди, коли хвилювався.

Мишко більше нікого і нічого вже не бачив довкіл себе: ні переповненого залу, ні здивованого Романа, навіть перемінився сам дідусь. Мишко бачив Федю Воронюка, хлопчика, трохи— трохи старшого від нього самого.

Федько щодня ходив мимо табору в Дубках. Ганяв повз нього корову на пасовисько і назад. Вже цілий місяць він пас Лиску один: в інших людей на їхньому кутку фашисти позабирали корів, а Лиску лишили — стара дуже.

Дорога Федькова лежала уздовж дротяної загорожі у два ряди, за якою знаходився "лазарет". Звісно, нікого там не лікували: хворих полонених кидали в цей закуток просто на неминучу смерть.

Щодня хлопець приглядався до тих двох рядів колючого дроту і щоразу зупиняв погляд на одному місці: у видолинку, біля вільхи з усохлою гіллякою, вода зробила вимоїну, так що... Одну дротину в нижньому ряду перекусити і... Отими ножицями, що ними татко до війни бляху різав...

Увечері, бредучи за Лискою, худюю, гостроклубою, хоч і паслася всеньке літо, Федько знову подумав про ножиці. Ех, якби вони були в полонених!..

— Агов, хлопче! — раптом почув Федько стихлий голос. Він побачив, що один з

полонених за дротяною загорожею дивиться на нього. — Хлопче, послухай!.. — знову хрипко озвався полонений. — Слухай, ми тут... повмираємо... скоро... Матері моїй передай... як наші прийдуть... Демиденко я, з Полтавщини...

Але Федько вже не слухав. Озирнувшись на фашистського вартового, що саме зайшов за ріг, він, не повертаючи голови, гукнув:

— Я врятую вас... Чекайте сьогодні вночі у видолинку... де вільха... Чекайте!.. — І хльоснув лозиною Лиску: — Гей, гей додому!..

Нишком лежати під рядном довелося довго, аж поки мама з молодшим братиком заснули. У хаті стало тихо, тільки з-під печі зрідка озивався цвіркун. Вікно ледь-ледь вирізнялося в пітьмі.

"Добре, що місяця нема", — подумав хлопець. Обережно, щоб не скрипнути старим дерев'яним ліжком, встав. Тихенько одягнувся, босим вийшов по долівці у сіни і аж тут озув блаґенькі свої черевики. Пробирався садками, межами, тримався ближче до високої кукурудзи.

Темно — хоч в око стрель, але Федько добре знав дорогу.

Незабаром був у Дубках. Тут уже не підеш — небезпечно. Поповз бур'янами до дротяної загорожі, у видолинок, до присохлої вільхи.

А ось і те місце, давно примічене. Дістав з кишені ножиці — ще звечора знайшов їх у повітці. Хрусь! — і дріт упав на землю. Федько відсунув кінці, проповз під загорожею.

Перед ним був другий ряд дроту. І різати тут більше.

Та лиш Федько приклав ножиці, тільки намірився стиснути ручки, як почув важкі кроки. Уздовж загорожі йшов вартовий.

Федько розпластався на землі, завмер. Навіть подих затамував. А серце, здавалось, ось-ось вискочить з грудей — так стукотить.

Кроки наближались. Повільні, важкі. Ближче-ближче... Трісь!.. Гілка під чоботом. Й обірвалися кроки — над самою головою. Федько аж очі зажмурих.

Та вартовий зупинився лише на мить. І пішов далі.

Федько ще трохи полежав нерухомо, звів голову. Тиша. Знову намацав на землі ножиці.

З того боку загорожі його вже чекали. Троє полонених. Вони одразу ж поповзли услід за Федьком. Вибалком вибрались у поле.

— Тепер... куди? — нарешті озвався один з утікачів. Вони всі троє важко дихали і ледве трималися на ногах. Далеко з ними не зайдеш.

— Ходімо! — рішуче сказав Федько.

Він повів їх в обхід села, до старої вапнярки. Тут і залишив утікачів. Дав їм кілька картоплин, зварених в лушпайках, які прихопив з дому.

— Підкріпіться. На ту ніч прийду...

Сім ночей навідував Федько втікачів. А потім йому сказали не приходити.

— Ми підемо вже. Будемо шукати партизанів.

Але він прийшов до вапнярки іще раз. Та у схованці вже не було нікого.

...Коли дідусь Федір закінчив розповідати, у залі стало зовсім тихо. Стільки років минуло — а ніхто нічого не знав!..

— Чого ж ти досі мовчав, Федоре? — гукнув з місця дід Пшеничний. Це він казав, що разом з дідусем пас корови.

Дідусь Федір стенув плечима, покрутив у руках шапку.

— А чого ж хвалитися? Тоді, у війну, всі допомагали один одному. А потім... Ніхто ж мене не бачив. Думав, — ще не повірять...

— Віримо, Федоре Захаровичу, віримо! — озвався Петро Антошук. Він знову вийшов на середину сцени. — І ось послухайте, що я вам скажу. Ми дізналися про долю одного бійця, врятованого вами. Це Демиденко з Полтавщини. Він був у партизанському загоні, потім воював на фронті. На жаль, не дожив до сьогоднішнього дня, помер три роки тому. Але у цьому залі є його син. Андрію Степановичу!..

Усі побачили невідомого чоловіка, що поміж людей пробирався на сцену.

— Батько шукав вас, весь час шукав, — схвильовано сказав він. — Писав листи, але ваше село перенесли до іншої області, а він не знав, не знав і вашого прізвища. Так і підписував на конверті: "Феді".

Мишко зі свого місця побачив, що дідусь почав щось шукати у кишенях піджака. Знайшов і тремтячою рукою поклав у руки приїжджому чоловікові.

— Це батько ваш... мені колись подарував. На пам'ять... Більше нічого не мав...

То був солдатський ремінь. Отой старий, потрісканий ремінь, якого дідусь так беріг...

Коли скінчився вечір і хлопці почали пробиратися до виходу, Роман гаряче зашептав Мишкові на вухо:

— А твій дідусь теж, бач, герой. Тільки ніхто не знав...

Мишко не відповів нічого. Лиш міцно стиснув Романову руку і потяг за собою. Він хотів чимшвидше вийти з клубу, аби не пропустити дідуся, а разом з ним іти додому. З таким, здавалося, звичайним, а насправді зовсім незвичайним дідусем.